

Nowator i wizjoner

W styczniu przypada dwunasta rocznica śmierci prof. MARIANA MAZURA, ojca cybernetyki polskiej¹⁾.

Niezwykły fenomen intelektualny tego wielkiego uczonego polegał na tym, że wniósł on równorzędnie ogromny wkład w rozwój wielu nauk technicznych i takich nauk humanistycznych, jak: psychologia, socjologia, pedagogika, kryminologia, nauka o polityce i zarządzanie.

Rozległość horyzontów myślowych prof. Mazura, jego zainteresowań naukowych i nadzwyczaj konsekwentny charakter cechującej go postawy badawczej bardzo trafnie oddaje jeden z fragmentów pośmiertnych wspomnień autorstwa T. Pszczółowskiego²⁾: „Marian Mazur reprezentował w praktyce teoretyczną ideę jedności nauki. Nauki techniczne, cybernetyka, nauki o człowieku i społeczeństwie stanowiły dla Niego jeden system, dlatego też nie miał oporów czy poczucia niższości, gdy od problemów obróbki elektrotermicznej przechodził do kształtowania tworzywa ludzkiego, od elektroniki do charakterologii, od teorii informacji do funkcji dowcipu, żartu, anegdoty – w wypowiedzi mówionej i pisanej.”

Dwie fundamentalne teorie M. Mazura: jakościowa teoria informacji i teoria systemów autonomicznych, ogłoszone w Sorbonie i prezentowane na blisko 50 konferencjach naukowych w kraju i za granicą, zapewniły mu miano prekursora w nowatorskim spojrzeniu na złożone problemy ludzkich zachowań, na mechanizmy ludzkiej psychiki, na procesy i zjawiska życia społecznego w ogóle.

Prekursor, bowiem jego prace: *Cybernetyczne zagadnienia przebiegu życia oraz Cybernetyczne zagadnienia myślenia* ukazały się już w 1963 roku³⁾, tj. wkrótce po tym, jak Norbert Wiener w książce *The human use of human beings. Cybernetics and society* (której drugie wydanie ukazało się w Polsce w 1961 roku pt. *Cybernetyka i społeczeństwo*) starał się dopiero przybliżyć cybernetykę przedstawicielom nauk humanistycznych i wszystkim innym zainteresowanym pojawieniem się nowego paradygmatu w nauce⁴⁾.

Ostateczne ugruntowanie tej pozycji przyniosły M. Mazurowi następujące prace: opublikowana w trzy lata później *Cybernetyczna teoria układów samodzielnych* (PWN, Warszawa 1966), następnie *Cybernetyka a zarządzanie* wydana w 1969 roku, słynna *Jakościowa teoria informacji* (WNT, Warszawa 1970), wreszcie najbardziej znana praca, *Cybernetyka i charakter*, wydana w roku 1976 nakładem Państwowego Instytutu Wydawniczego.

Po raz pierwszy w historii spojrzenia na człowieka, na jego osobowość, procesy myślenia, funkcjonowanie jako członek małych i dużych grup społecznych, zostały wprowadzone ściśle środki dowodowe twierdzeń i twierdzenie jako podstawowy element argumentacji. Po raz pierwszy też został uwypuklony i objaśniony aspekt koniecznościowy struktury osobowości człowieka i wyznaczników jego zachowań (i odróżniony od aspektu możliwościowego) oraz zostały sformułowane ściśle prawa

Profesor Marian Mazur (1909–1983)

Fot. Marek Wojciech Druszcz

zachowań, z prawem losowego rozrzutu sztywnych parametrów sterowniczych włącznie.

Została też objaśniona rola sterownicza informacji, tzn. jej podstawowa funkcja we wszelkich procesach decyzyjnych i komunikacyjnych, zostały scharakteryzowane rodzaje decyzji i zasady ich optymalizacji. Ustalenia te pozwoliły skonkretyzować znaczenie informacji m.in. w szeroko pojętym zarządzaniu i kierowaniu, w polityce, nauczaniu, a także unocznąć istotę atrakcyjności informacji jako towaru podlegającego obrotowi rynkowemu i mogącemu przynosić zyski.

Dzięki tym odkryciom stało się także możliwe opracowanie wysoce efektywnych systemów doboru kadrowego, rozwiązywania konfliktów międzyludzkich, skutecznych systemów motywacyjnych, wreszcie szerokiej gamy testów do badań osobowościowych o niespotykanej dotąd trafności. Niezwykle praktyczne wskazania koncepcji M. Mazura umożliwiają prowadzenie szerokiego poradnictwa zawodowego, opiekuńczo-wychowawczego, pozwalają doskonalić programy kształcenia i samodoskonalenia się.

Coraz rozleglejsze możliwości zastosowań dorobku tego wielkiego uczonego, stałe rozszerzanie się kręgu praktyków i teoretyków zainteresowanych wykorzystaniem i rozwijaniem jego osiągnięć, stworzyły wreszcie sytuację, jakiej zawsze sobie życzył: aby jego koncepcje służyły zwykłym ludziom, a nie zapełniały szuflady naukowców i polityków.

Połączenie ścisłości rozumowania z rozległą wiedzą, szerokimi horyzontami intelektualnymi, śmiałością i oryginalnością koncepcji oraz wielostronnym zainteresowaniem życiem jednostki i społeczeństwa zdecydowało, że prof. M. Mazur jest dziś uważany za filozofa, a jego prace są zaliczane do największych osiągnięć polskiej i światowej cybernetyki oraz humanistyki.

Zbigniew Zaniewski

PRZYPISY

¹⁾ P. SIENKIEWICZ, *Poszukiwanie Golema. O cybernetyce i cybernetykach*, KAW, Warszawa 1988, s. 92.

²⁾ P. SIENKIEWICZ, *Poszukiwanie Golema...*, op. cit., s. 93, 94.

³⁾ M. MAZUR, *Cybernetyczne zagadnienia przebiegu życia*, *Pomiary-Automatyka-Kontrola*, 3, 1963; M. MAZUR, *Kybernetische Probleme des Denkens*, *Wissenschaftliche Zeitschrift der Technischen Hochschule Ilmenau*, 4, 1963.

⁴⁾ P. SIENKIEWICZ, op. cit., s. 15.